

Prikazi djevojaštva u "Zlatarovu zlatu" Augusta Šenoe i "Gričkoj vještici" Marije Jurić Zagorke

Barna, Eleonora

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:402962>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Sveučilišni prijediplomski jednopredmetni studij Hrvatski jezik i književnost

Eleonora Barna

**Prikazi djevojaštva u *Zlatarovu zlatu* Augusta Šenoe i *Gričkoj vještici*
Marije Jurić Zagorke**

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Dubravka Brunčić

Osijek, 2024.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Sveučilišni prijediplomski jednopredmetni studij Hrvatski jezik i književnost

Eleonora Barna

**Prikazi djevojaštva u *Zlatarovu zlatu* Augusta Šenoe i *Gričkoj vještici*
Marije Jurić Zagorke**

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Dubravka Brunčić

Humanističke znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

Osijek, 2024.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 8. rujna 2024.

Eleonora Barna, 0122240385

Eleonora Barna, 0122240385

Sadržaj

1.	Uvod	6
2.	Književnopovijesna koncepcija djela Augusta Šenoe i Marije Jurić Zagorke	7
3.	Motiv djevojaštva u hrvatskoj književnosti 19. i početka 20. stoljeća	Error! Bookmark not defined.9
4.	Reprezentacija djevojačkog identiteta Dore Krupić.....	111
	4.1 Osobine lika „progonjene nevinosti“	122
	4.2 Odnos lika Dore Krupić prema društvu i obitelji.....	122
	4.3 Dora Krupić i njezina ljubavna priča	144
5.	Reprezentacija djevojačkog identiteta Nere Keglević	166
	5.1 Osobine lika samosvjesne žene	167
	5.2 Odnos lika Nere Keglević prema društvu i obitelji.....	188
	5.3 Nera Keglević i njezina ljubavna priča	20
6.	Zaključak	222
7.	Literatura	233

Sažetak

Ovaj rad bavi se analizom prikazivanja identiteta djevojačkoga lika Dore Krupić u romanu *Zlatarovo zlato* Augusta Šenoa te lika Nere Keglević u romanesknom ciklusu *Grička vještica* Marije Jurić Zagorke. Djevojaštvo Nere Keglević promatrano je unutar konteksta dvaju romana iz romanesknog ciklusa, *Kontesa Nera* (1982a) i *Malleus maleficarum* (1982b). Ta tri romana po svojim obilježjima odgovaraju žanru povijesnog romana; dok roman *Zlatarovo zlato* tematizira sukob zagrebačkih građana i feudalaca oko Medvedgrada u 16. stoljeću, romani *Kontesa Nera* i *Malleus maleficarum* tematiziraju progon vještica u Zagrebu i okolici u 18. stoljeću. Sva tri romana kritički prikazuju hrvatsku aristokraciju i zagrebačko društvo, ali karakterizacija likova u romanu *Zlatarovo zlato* nije crno-bijela jer u svim društvenim slojevima postoje pozitivni i negativni likovi, dok je najčešća strategija u oblikovanju likova u romanima *Kontesa Nera* i *Malleus maleficarum* crno-bijela, odnosno svi su likovi podijeljeni na pozitivne i negativne. Rad se, također, referira na prikaz djevojačkih društvenih odnosa te na ljubavne odnose bilo građanskih djevojaka ili plemkinja.

Ključne riječi: hrvatska književnost, August Šenoa, Marija Jurić Zagorka, roman, ženski identiteti, djevojaštvo

1. Uvod

Temeljni cilj rada je analizirati reprezentacije djevojaštava u romanima *Zlatarovo zlato* autora Augusta Šenoae i *Grička vještica* autorice Marije Jurić Zagorke. Na hrvatsko djevojaštvo ranijih razdoblja, pa tako i na djevojačke identitete spomenutih djevojačkih figura, tj. likova, imaju utjecaj i drugi aspekti, ne samo djevojčina dob, koji formiraju njihovo djevojaštvo. Te aspekte uključuje djevojčin odnos prema vlastitom tijelu te iskustvo djevojke i prostora. Nakon uvodnog poglavlja, rad se bavi književno povijesnom recepcijom obaju autora u kojem se razmatra književno stvaralaštvo Augusta Šenoae i Marije Jurić Zagorke referirajući se na Dubravka Jelčića, Krešimira Nemeca, Miroslava Šicela te na Dunju Detoni-Dujmić. Zatim slijedi poglavlje koja se osvrće na motiv djevojaštva u hrvatskoj književnosti 19. i početka 20. stoljeća. Potom slijede dva središnja poglavlja rada u kojima se analiziraju prikazi djevojačkih identiteta Dore Krupić i Nere Keglević potkrepljujući zaključke o njihovom djevojaštvu citatima iz romana te se rad u velikoj mjeri referira na knjigu Dubravke Zima *Djevojka u gradu: djevojaštvo u 19 stoljeću*, ali i na brojna druga djela hrvatskih književnih povjesničara. Na kraju rada donesen je zaključak o reprezentaciji djevojaštva spomenutih likova te je popisana korištena literatura.

2. Književnopovijesna recepcija djela Augusta Šenoa i Marije Jurić Zagorke

August Šenoa rođen je u Zagrebu 14. studenog 1838. godine. Kao važna ličnost hrvatske književnosti 19. stoljeća, u njegovu se stvaralaštvu razvijaju i prožimaju obilježja hrvatskog romantizma i predrealizma. Njegovo razdoblje stvaralaštva u hrvatskoj književnosti poznato je pod nazivom Šenoino doba, a trajalo je sve do njegove smrti 1881. godine. Poznat je kao veliki hrvatski književnik, kritičar, prevoditelj i političar. Premda je započeo studij prava u Pragu, nije ga završio te se vraća u rodni Zagreb gdje uređuje časopise *Pozor* i *Vienac* te radi kao dramaturg u Hrvatskom zemaljskom kazalištu, gradski bilježnik i gradski senator. Svoja prva književna djela pisao je pod brojnim pseudonimima, poput Veljko Rabačević i Petrica Kerempuh. Budući da je Šenoa bio pjesnik koji je predodređen za pripovijedanje, u svojoj poeziji oblikuje novi podžanrovski oblik *povjestice* u kojima se koristi motivima narodne predaje (*Kugina kuća*, *Kameni svatovi*) ili povijesnim temama (*Propast Venecije*) (usp. Šicel, 2004: 274). „Iako se ogledao u gotovo svim literarnim žanrovima, od poezije (koju piše bez prekida od početka do kraja svog literarnog puta) do književne kritike, Šenoa je, nedvojbeno, vrhunske literarne domete ostvario u žanru pripovijetke i romana.“ (Šicel, 2004: 275) Najviše se proslavio svojim povijesnim romanima *Zlatarovo zlato*, *Čuvaj se senjske ruke*, *Diogenes* i *Seljačka buna*, romanima sa suvremenom tematikom *Prosjak Luka*, *Branka* i *Vladimir* te novelama *Prijan Lovro*, *Kanarinčeva ljubovca*, *Karanfil s pjesnikova groba*, *Ilijina oporuka* i brojnim drugim. Njegovo stvaralaštvo prigrlilo je sve staleže i društvene skupine, od plemića i sitne buržoazije, preko činovnika, učitelja i svećenika, pa sve do seljaka i prosjaka, dajući svakom glas (usp. Nemeč, 1995: 97). „Šenoa je svoja djela oblikovao na razini nerazvijenog realističkog programa: njegov je realizam mješavina neke vrste realističkih pogleda, historicizma i romantičarskog patosa, *svoga onoga što je /.../ mogao sagraditi na bazi naše tradicije, i literarne i društvene, svoga vremena i prije toga ilirskog romantičarskog zanosa.*“ (Nemeč, 1995: 135) Romaneska obrada zanimljive teme vjerojatno je bila Šenin glavni vodič u njegovom razvoju povijesnih romana, ali i općenitom shvaćanju svrhe književnosti (usp. Šicel, 2004: 275).

Taj književni velikan na razmeđu dviju književnih epoha, romantizma i realizma, bitno je utjecao na književni rad autorice hrvatske moderne Marije Jurić Zagorke. Marija Jurić Zagorka, rođena 2. ožujka 1873. godine u Negovcu kraj Vrbovca, a preminula 30. studenog

1957. godine u Zagrebu, prva je hrvatska novinarka, poznata po sudjelovanju u uredništvu časopisa *Obzor* te kao izdavačica prvih hrvatskih ženskih modnih časopisa; *Ženski list* i *Hrvatica*. No Zagorka je ipak u hrvatskoj književnosti poznatija po izdavaštvu svojih feljtonskih romana, poput *Gričke vještice*, *Gordane*, *Jadranke* i brojnih drugih. „Ipak su najpoznatija djela ona s historijskom i pseudohistorijskom pozadinom, koja se u popularnosti takmiče s *Gričkom vješticom*: to je *Kći Lotrščaka* (1921-1922) *Gordana* (1934-1935) i *Kraljica Hrvata* (1937-1939) koja je Zagorki pribavila drugi njezin nadimak.“ (Detoni-Dujmić, 1998: 157) Zagorka se među prvim hrvatskim književnicima okušala u pisanju prvog kriminalističkog romana *Kneginja iz Petrinjske ulice* „Feljtonski roman *Kneginja iz Petrinjske ulice* s podnaslovom *Kriminalni roman iz zagrebačkog života*, izlazio je u Hrvatskim novostima 1910. u dugih i iznimno dobro čitateljski prihvaćenih 147 nastavaka.“ (Detoni-Dujmić, 1998: 156) Premda je sebe smatrala prvenstveno novinarkom, odnosno prenositeljicom nekih duhovnih sadržaja, a nikada književnicom, okušala je svoj talent u pisanju brojnih jednočinki te romana koji su u početku izlazili kao podlisci časopisa koje je uređivala (usp. Detoni-Dujmić, 1998: 154). Zagorka je u ranoj dobi odlučila pristupiti novom žanru povijesnog romana „kojim će postići nove ciljeve: izmaknuti cenzuri, a primaknuti se publici, spojiti povijest i dnevnu politiku, novinarstvo i književnost, domoljublje i zabavu, ukratko približiti se žanru koji će spojiti autorsku, ali i čitateljsku potrebu za pojednostavljenom narativnom igrom.“ (Detoni-Dujmić, 1998: 156) Tako nastaje zbirka Zagorkinih feljtonskih romana s bogatom skalom podžanrovskih ogranaka (usp. Detoni-Dujmić, 1998: 156). „Ženski likovi česti su glasnogovornici Zagorkinih političkih, etičkih, feminističkih ideja pa su mnogi romani po njima i naslovljeni (*Kontesa Nera*, *Gordana*, *Jadranka*)“ (Detoni-Dujmić, 1998: 164). Među njezine književne uspješnice s elementima ljubavnog, povijesnog, kriminalističkog i fantastičkog romana ubraja se i ciklus *Grička vještica*.

Pišući povijesne romane, oboje je autora svjesno da jasnim prenošenjem i opisivanjem povijesnih događaja te pažljivim biranjem zanimljivih tema privlače širok krug čitatelja (usp. Šicel, 2004: 275).

3. Motiv djevojaštva u hrvatskoj književnosti 19. i početka 20. stoljeća

Motiv djevojaštva čest je u hrvatskoj književnosti 19. i početka 20. stoljeća. Tako brojni književnici i književnice hrvatskog romantizma, realizma i moderne uvode likove djevojaka koje pripadaju različitim društvenim slojevima kao protagonistice svojih književnih djela (usp. Zima, 2022: 82). Prema definiciji Dubravke Zima, djevojaštvo je „maloljetna dob djevojke, odnosno svaka mlada žena u dobi između 14. i 24. godine života.” (Zima, 2022: 44)

U razdoblju preporodno-romantičarske književnosti pa sve do Šenoe, ali i Zagorke, pozitivni su ženski likovi imali političko-ideološke uloge, prikazivane su kao nacionalno-domoljubne figure (usp. Zima, 2022: 83). Djevojaštvo se u hrvatskoj prozi 19. i početka 20. stoljeća često reprezentira u okviru narativa romanse (usp. Zima, 2022: 83-84). Pojam djevojačke afektivnosti vezuje se uz motiv djevojaštva. Taj pojam „obuhvaća segmente djevojačkih života koji ulaze u domenu interpersonalnih procesa unutar kojih se artikuliraju kao iskazi nagnuća, posvećenosti, ljubavi i zaljubljenosti.“ (Zima, 2022: 266) Prema Stanku Lasiću, u hrvatskim romanima Šenoina doba, pa samim time i u Šenoinim romanima te u romanima na čiji je nastanak vrlo važan utjecaj imalo njegovo stvaralaštvo, nailazimo na četiri tipa ljubavnih odnosa, a to su čista ljubav između mladića i djevojke, odbijena ljubav, strastvena želja za posjedovanjem ljubavi te bračna ljubav (usp. Lasić, 1965: 165).

Djevojački likovi u hrvatskoj prozi 19. i početka 20. stoljeća apostrofiraju se kao likovi „anđela u kući“ i „progonjene nevinosti“ (usp. Nemeč, 2003: 101, 102). U njihovim se svojstvima stapaju pasivnost, muška žudnja i status žrtve (usp. Zima, 2022: 84). S obzirom na to da onovremena književnost nastoji obuhvatiti i predstaviti stasanja građanskih klasa, ali i seoskih zajednica „djevojački likovi reprezentiraju običajne kodove i ideološka normiranja zajednica kojima pripadaju, s time da se ti kodovi i normiranja odnose u najvećoj mjeri na djevojačku seksualnu „čistoću“, odnosno na predodžbe o djevojačkoj časti.“ (Zima, 2022: 84)

Uz lik „progonjene nevinosti“ najčešće vezuju se sljedeća svojstva: nevinost, čistoća, moralna postojanost, krepost, vjernost, skromnost, stidljivost, nježnost te dobrota. (usp. Nemeč, 2003: 101) Dragan Buzov u svojem članku „*Progonjena nevinost' i femme fragile*“ navodi da je dobrota jedna od glavnih vrlina tog ženskog lika; dok je *femme fatale* „zlo koje zavodi“, taj ženski lik predstavlja „dobro koje odbija“ (usp. Buzov, 1993: 93). Vezana uz lik „progonjene nevinosti“, a kasnije uz lik *femme fragile* koji je modernija inačica lika „progonjene nevinosti“, postaje eterična

aseksualnost – izraz vezan uz *femme fragile*, a označava potiskivanje seksualnosti; svrha tog lika postaje da daje ljubav, ali ne i poljupce (usp. Buzov, 1993: 96). Buzovljev članak pojašnjava da „Dora, kao „progonjena nevinost”, u sebi sadrži skoro sve one osobine kojima će se desetljeće kasnije oblikovati fragilni ženski lik u europskoj književnosti.” (Buzov, 1993: 97) Lik „progonjene nevinosti“ često završava kao žrtva svoje okrutne suparnice *femme fatale*.¹ „Da bi se jedan ženski lik mogao identificirati kao *femme fragile* nije potrebno da on u sebi spoji sve karakteristike koje smo nabrojili. Za identifikaciju lika dovoljno je samo nekoliko osobina koje spadaju u stalni repertoar iz kojeg autori oblikuju *femme fragile*.” (Buzov, 1993: 104) S obzirom na to da onovremena književnost nastoji obuhvatiti i predstaviti stasanja građanskih klasa, ali i seoskih zajednica, „djevojački likovi reprezentiraju običajne kodove i ideološka normiranja zajednica kojima pripadaju, s time da se ti kodovi i normiranja odnose u najvećoj mjeri na djevojačku seksualnu „čistoću“, odnosno na predodžbe o djevojačkoj časti.“ (Zima, 2022: 84)

No vrlo važna inovacija u hrvatskoj književnosti druge polovice 19. i početka 20. stoljeća jest uvođenje još jednog tipa ženskog lika u hrvatskoj proznoj produkciji. Osim ranije opisanih likova „anđela u kući“ i „progonjene nevinosti“ te njezine ozloglašene suparnice *femme fatale*, hrvatska prozna produkcija prikazuje likove odlučnijih, samosvjesnijih i samostalnijih djevojaka. Djevojački likovi u djelima Dragojle Jarnević i Jagode Truhelke predstavljaju otklon od tradicionalnih reprezentacija djevojaštva te pokazuju mnogo više autonomije, a ponekad i neposlušnosti, od dosadašnjih djevojačkih likova (usp. Zima, 2022: 97, 98). Njihovi ženski likovi prethodili su Zagorkinim figurama samosvjesnih ženskih osobnosti. „Žensko pismo, kao autentično „pismo žudnje“, afirmirat će se u hrvatskoj književnosti tek osamdesetih godina 20. stoljeća. S njime će i slika žene doživjeti svoju radikalnu preobrazbu.“ (Nemec, 2003: 108) S mišlju otpora tradicionalnom „muškom društvu“ i jačanja „ženskog pisma“, Zagorka oblikuje lik mlade kontese Nere Keglević, žene snaže osobnosti, umjetničke intuicije i duhovne širine koja se ne uklapa u patrijarhalne okvire i društvene stereotipe (usp. Nemec, 2003: 107).

Neovisno o društvenom sloju kojem su pripadali prikazani ženski likovi, važna sastavnica njihova identiteta bio je društveni ugled i djevojačka čast. Društveni ugled imao je važan utjecaj na perspektivu djevojaštva. Prema Ziminu navođenju, „društveni i politički mehanizmi artikulacije adolescenata kao posebne društvene skupine koji se implementiraju u tom periodu – poput razvoja

¹ Dora Krupić umire od trovanja otrovom koji joj je podmetnula Klara Grubar Ungnad, hrvatska banica koja je ujedno i Dorina suparnica u stjecanju Pavlove ljubavi, uz pomoć svojeg saveznika Grge Čokolina.

pedagoških znanosti, postupno produljenog obrazovanja, političkog organiziranja u društva i pokrete, stvaranje potrošačkog društva unutar kojeg adolescentice funkcioniraju kao posebna skupina – uglavnom će se odnositi na građansku klasu, i to kako na njezine elitne slojeve, tako i na sitno građanstvo, dok će djevojke radnice biti gotovo nezahvaćene tim procesima.“ (Zima, 2022: 227) Osim narativa romanse i odnosa prema roditeljima, u oblikovanju djevojačkih identiteta čitateljeva se pozornost usmjerava i na prikazivanje njihovog ekonomskog statusa i svakodnevice. Opisujući svakodnevnicu elitnih obitelji, Zima navodi glazbu, posjete kazalištima i muzejima, odlaske na javne ili privatne plesove, privatne posjete i ostale oblike zabave kao što su odlasci u lov, posjeti kupalištima, gostionicama, krčmama i kavanama, šetnje po prirodi i promenadi te različiti vjerski obredi kao omiljene aktivnosti slobodnog vremena (usp. Zima, 2022: 230).

Spomenuta obilježja djevojaštva mogu se iščitati u prikazima likova djevojaka u već spomenutim romanima. Prema tome, definiciji djevojaštva u potpunosti odgovara identitet Dore Krupić i identitet Nere Keglević. Dora Krupić zagrebačka je građanska djevojka s nepunih šesnaest godina: „(...) bit će joj tek šesnaest godina.“ (Šenoa, 1983: 34), dok s druge strane, Nera Keglević osamnaestogodišnja je zagrebačka plemkinja.

4. Reprezentacija djevojačkog identiteta Dore Krupić

Lik zagrebačke mlade djevojke Dore Krupić kao kći zagrebačkog zlatara Petra Krupića s kojim živi nakon majčine smrti, protagonistica je romana *Zlatarevo zlato*. Važnu ulogu u Dorinu životu ima njezina kuma Magda koja joj nastoji nadomjestiti majku. Dora je, također, objekt ljubavi lika mladog plemića Pavla Gregorijanca kojem uzvraća ljubav. Budući da je njihova ljubav zabranjena zbog staleških razlika, ali i zbog pretenzija Pavlova oca da sina oženi plemkinjom Klarom Grubar, nema sretan kraj jer Dora umire kao žrtva Klarina osvetničkog čina. Po svojim obilježjima odgovara liku „anđela u kući”/liku „progonjene nevinosti“, odnosno kasnijem liku *femme fragile*.

U ovom ću poglavlju analizirati Dorine osobine kao osobine lika „progonjene nevinosti“, Dorin odnos prema društvu i obitelji te Dorinu afektivnost referirajući se na Krešimira Nemeca, Dragana Buzova, Dubravku Zima te Stanka Lasića.

4.1 Osobine lika „progonjene nevinosti“

Osim nevinosti/“svetosti“: „ (...) eto, svetica sašla sa oltara među svijet da milim pojavom razveseli snuždene ljude. Al nije se Dora dičila samo lijepim licem, već i ljepšom dušom. (Šenoa, 1983: 3), čistoće; Bog mi je svjedok, čista je ova djevojka od mene kao što božje sunce, i pozvat ću sve i svakoga na račun, koji i posmjehom posumnja o tom što vam rekoh, i ubit ću svakoga bio plemić bio građanin koji zlobnim jezikom smije dirnuti u ovu časnu djevicu” (Šenoa, 1983: 146), moralne postojanosti, kreposti, vjernosti, skromnosti, stidljivosti, nježnosti i dobrote (usp. Nemeč, 2003: 101), uz Dorin lik, kao paradigmatički lik „progonjene nevinosti“, vežu se i brojne osobine koje posjeduje njezina kasnija nasljednica *femme fragile*. To su, primjerice: bljedoća: „Ah evo ga, kumo!”, prokliknu u tren umiljat glas poput usklika spašene duše. Na pragu pojavi se blijeda kao anđeo od mramora – Dora.” (Šenoa, 1983: 71), usporedba s anđelom: „Raja mi, lijepa je – živa prilika spavajućeg anđela“ (Šenoa, 1983: 54) i posredništvo između zaljubljenika i Boga: „Kad sam dozivao u pamet onaj blagi čas gdje ti suze ljubavi potekoše niz moje čela, mišljah da je samo bio san – o raj, o bogu. (...)” (Šenoa, 1983: 88)² (Buzov, 1993).

4.2 Odnos lika Dore Krupić prema društvu i obitelji

Lik Dore Krupić prikazan je kao kći zagrebačkog zlatara Petra Krupića plemićkog porijekla:

„Petar Krupić, plemić iz Velike Mlake, od malih je nogu živio u Zagrebu. Obišao bje poslije mnogo svijeta po zlatarskom nauku, došao dapače i do samih Mletaka, gdje se zlato ponajfinije kuje i u tanke žice prede. Poslije puno muke i nauke povratio se u Zagreb, bude upisan u ceh, priženitastov posao i zidanu kuću kod Kamenih vrata. Premda mu je posao uspijevao i sreća cvala, nikad se majstor Petar ne uzoholi niti krivim djelom ne omrlja imena, a građani ga rad poštena srca i bistra uma ubrzo zavolješe te izabraše starješinom.“ (Šenoa, 1983: 30).

² “Za razliku od *femme fatale* koja muškarcu obećava ispunjenje svih seksualnih snova, *femme fragile*, odnosno lik 'progonjene nevinosti', muškarca oplemenjuje svojom svetošću. Ona ga uzdiže iz zemaljskih u nebeske sfere.“ (Buzov, 1993: 98)

S obzirom na očevo podrijetlo, društveni ugled, kao i uklapanje u kulturne predodžbe poželjne ženstvenosti, lik Dore Krupić ima poseban ugled u zagrebačkom društvu. Iz tog razloga, ali i zbog djevojičine iznimne ljepote, Grga Čokolin želi ju oženiti: „Prohtjelo mu se Dore! Pa baš njemu! Grdoba traži vazda ljepotu, i žaba htjede se dati potkovati, i Čokolin htio je postati zlatarovim zetom!“ (Šenoa, 1983: 31). Budući da je Dora u ranoj dobi ostala bez majke: „Na veliku žalost zlatarovu preminu doskora vjerna žena, ostaviv nakon sebe nejačku jedinicu – po imenu Doru.“ (Šenoa, 1983: 30), majčinsku ulogu u Dorinu životu igra njezina kuma Magda. „Majka kćerku prati do njezinog samostalnog djelovanja, a onda je tako pripravljenu i obrazovanu predaje u naručaj dostojno drugu života koji ju je našao i odabrao“ (Zima, 2022: 51). S obzirom na to da „seksualna nevinost, čistoća, neupućenost i zazor od seksualnosti najvažniji su zahtjevi koje građansko društvo postavlja djevojkama, i to ne samo u okviru kršćansko religijskog nauka prema kojemu je bludnost odnosno djevojačka seksualna aktivnost doslovce prikazana kao put u smrt, nego i u okviru konvencionalnih, sekularnih savjetnika i odgojnih propisa i praksi.“ (Zima, 2022: 54), isto očekuje i od svoje kćeri. No čuvši „ružne tračeve i glasine“ (Zima, 2022: 242), tjera svoju jedinicu iz kuće: „Kume Pavle, obrati se Arbanasu, za jedno vas molim. Dok budem živ, ne smije mi ova grešnica pred oči. Neću da pogine od gladi, zakleh se mojoj pokojnici da je neću zapustiti. Za tri dana ćete kući u Lomnicu. Povedite ju sobom. Ondje neka bude sluškinja, neka pase nečistu živinu. A u Zagreb ne smije nikad. To za dušu pokojnice moje.“ (Šenoa, 1983: 101)

„Zakonska regulacija već od ranog 19. stoljeća priznaje pravnu punopravnost ženskim osobama starijim od 24 godine, pri čemu je ta punopravnost regulirana drugim propisnim i s zakonskim odredbama u kontekstu građanskih prava (pravo glasovanja) i prava vlasništva.“ (Zima, 2022: 44) Stoga maloljetna šesnaestostoljetna djevojka na mnogo načina može biti vrlo ružno oklevetana i ocrnjena pred društvom te njezin društveni ugled može biti gotovo uništen. S druge pak strane, onovremeni muškarac, a posebice ako je plemićkog porijekla, ima pravo glasa te može obraniti djevojičinu čast. U skladu s time, mladi se Pavao zaklinje u Dorinu nevinost nakon čega Petar Krupić pronalazi razumijevanja za svoju kćer: „Žao mi je od srca te uvrijedih u srce svoju miljenicu.“ (Šenoa, 1983: 146)

No ne čini plemenitom osobom samo plemenitost roda, već i dobrota srca. „Postoji samo jedna plemenitost: plemenitost srca i duše. Plemenitost značaja.“ (Lasić, 1965: 147) Stoga je dirljiv Pavlov opis Dore: „Plemenitu po srcu, po rodu građanku.“ (Šenoa, 1983: 224) Pavao je suprotnost svojem ocu Stjepku, bahatu aristokratu. No on „postaje plemenit tek kad zaniječe plemenitost roda

i afirmira plemenitost značaja, duha.“ (Lasić, 1965: 149) Pavao afirmira Dorinu dobrotu i plemenitost duha u sukobu s ocem:

„I duša mi reče: Gle, nije l' to čelo glatko i bijelo kao onima u gospodskom dvoru? Ove plete nisu li svilene, ove usne bujne i mekane, ovi prstići tanki i obli kao što uznositim gospođicama što ih viđaš u očevu dvoru. Jest i stoput jest! reče mi duša. Jest i stoput jest, kucalo srce. I podah se djevici srcem i dušom – ali djevici, jer oko žarkoga srca tvrd mi vije oklop – čast i poštenje.“ (Šenoa, 1983: 85)

4.3 Dora Krupić i njezina ljubavna priča

Tip ljubavi okarakteriziran čistom ljubavlju između mladića i djevojke, pronalazimo u ljubavnom odnosu između lika građanke Dore Krupić i lika plemića Pavla Gregorijanca. Takva je ljubav „najsvetija realizacija slobode: u novi odnos dva bića stupaju nošena *samo* svojim unutarnjim imperativima.“ (Lasić, 1965: 165) To je ljubav između Dore i Pavla, dva glavna lika romana *Zlatarovo zlato*. Važnu majčinsku ulogu u Dorinu ljubavnu životu igra njezina kuma Magda. Ona nastoji preuzeti posredničku ulogu između dvoje mladih ljubavnika te Doru upućuje na porijeklo njezinih osjećaja vezanih uz Pavla: „Umiri se, dijete, vrućica je. Da, vrućica koju svaki nas tek jednom za svoga vijeka oćuti – ljubav.“ (Šenoa, 1983: 56) „Važan je element u tome odnos adolescentice s majkom, u kojemu se zahtijeva da djevojka pred majkom nema nikakvih tajni.“ (Zima, 2022: 246) Tako Dora pred Magdom ne taji svoje ljubavne osjećaje, već sama Magda prisustvuje noćnim posjetima mladog plemića Krupićevoj kući.

Mladi ljubavni par zaljubljuje se na prvi pogled: „Sva mu se duša skupila u očima, a oči nikud od zlatarove Dore.“ (Šenoa, 1983: 52), „Glava mi gori – nâ popipaj – gori kan živi oganj – a srce hoće da mi skoči iz njedara. Ali kad zaklopim oči, ah kumo draga, voljko mi je i milo kao da me ziblju anđeli božji, mirno mi protječe žilama topla krvca – mirno, lako lagacko kuca srce, a kroz drijem smiješi mi se lice –“ (Šenoa, 1983: 55, 56), čemu najbolje svjedoči dirljiv prizor Pavlova spašavanja Dorina života: „Ali kao strijela doleti s jedne strane mladi junak na zelenku, sagnu se k djevojci, uhvati je za pas i dignuv je na sedlo odjuri prema Kaptolskim vratima.“ (Šenoa, 1983: 53) Njihova čista, iskrena, duboka i bezuvjetna ljubav, temelji se na međusobnom poštovanju, razumijevanju i snažnoj emocionalnoj povezanosti. Dora i Pavao vide jedno u drugom svog

životnog partnera. „Taj je odnos dakle čistoća sama: otuda i snaga tog ljubavnog zanosa.“ (Lasić, 1965: 165) Međutim, „staleška prepreka i materijalni interesi“ (Lasić, 1965: 166), Pavlova oca ključna su prepreka koja staje između ljubavi dvoje protagonista tog romana. Pavao Gregorijanec, kao plemićki sin, mora oženiti plemkinju kako bi nastavio obiteljsku lozu, a ne građanku Doru Krupić koju njegov otac Stjepko Gregorijanec ne prihvaća: „Nije l' te stid mazati se prostim smetom. Ti prvorođenik slavnoga plemena, a onamo cura bez imena. (...) Imaš stotinu i bogatih i plemenitih na jedan mig – a i ljepših nego je taj cvijet od zagrebačkoga smetišta.(...) Lijepo ćeš si oplemeniti rod! Pa šta od toga? Zlatarska kopilad nosit će lice po svijetu. Fuj. Sramote!“ (Šenoa, 1983: 84) Iz tog razloga otac ga pokušava spojiti s plemkinjom Klarom Grubar, vladaricom Samobora: „Proti tomu otrovu pomaže samo ustuk – a to će biti Klara. Mlada je, lijepa i bogata, pa udovica – hitra udovica koja je okusila drvo spoznanja, nije plaha i glupa kao što djevojke, kao što Pavao.“ (Šenoa, 1983: 83) No staleška „je prepreka ipak jača od zaljubljenih i njihova ljubav svršava tragično.“ (Lasić, 1965: 165) Tako Dora umire kao žrtva trovanja otrovom koji joj je namijenila Klara, a Pavao, uz prisegu da se nikad neće oženiti i zaboraviti Doru, odlazi u borbu protiv Osmanlija: „Evo Pavla Gregorijanca po treći put da se kune milim ovim ostancima da nikad više ženske glave zavoljeti neće, da dođe i anđeo s neba, ma se raspao u prah njegov stari i slavni grb. (...) Gle, tu počiva moja sreća, moja nada, moj život, a sve to – sve satrlo je đavolskom himbom tvoje opako gujsko srce.“ (Šenoa, 1983: 253)

Još jedan tip ljubavi koji vežemo uz Dorin lik je odbijena ljubav. U tom tipu ljubavi „zaljubljenik ne može ostvariti svoj smisao jer ga objekt njegove ljubavi odbija.“ (Lasić, 1965: 166) Prema Lasiću, takvu ljubav dijelimo na dvije osnovne vrste, a to su nesretni zaljubljenik koji svoj smisao pronalazi u nekom plemenitom djelu i nesretni zaljubljenik koji se osvećuje (usp. Lasić, 1965: 166).

Prva vrsta odbijene ljubavi prikazana je kroz iskustvo lika Jerka, Pavlova nezakonita brata i Dorina tajna obožavatelja. Budući da Jerko zbog svojeg društvenog položaja³ te činjenice da je Dora zaljubljena u Pavla ne može s njom ostvariti ljubavni odnos, zaklinje se svojem bratu Pavlu da će biti zaštitnik njegove i Dorine ljubavi: „Trpi mirno, ludo srce, gledaj njihovu sreću, po vremenu, po njihovoj sreći bit ćeš i ti sretan. Pavle, brate, tu u noćnoj samoći gdje nas nitko ne vidi, ne čuje, tu ti se kunem da ću vas dvoje paziti, da ću blažen biti pod ovim dronjcima, budeš li

³ Jerko se zakleo majci na smrti da će se praviti gluh i nijem kako ga njegov otac Stjepko Gregorijanec ne bi pronašao.

ti sretan sa Dorom!“ (Šenoa, 1983: 127) Prema Lasiću, nesuđena ljubav odbijenog zaljubljenika dovodi do više forme duhovnog života, odbijeni ljubavnik se realizira i spašava kroz ideal svoje ljubavi (usp. Lasić, 1965: 167). Druga vrsta odbijene ljubavi s motivom osвете prikazana je kroz iskustva likova gradskog brijača Grge Čokolina i gospe Klare Grubar koja truje Doru jer ju je Pavao odbio: „Moram da te vidim, suparnice moja«, šapnu zloradim posmijehom i dignu baklju. »Ti, ti si mi dakle otrovala život, uništila sreću? Luđakinjo, evo sad ležiš ovdje preda mnom pobijeđena.“ (Šenoa, 1983: 254) Nakon Krupićeva odbijanja Grgine prošnje, Grga je motiviran za osvetu te stupa u službu gospe Klare: „Da, ja. Vi se smijete, ali je ipak istina. Dok sam bio čovjek, prosio sam za njezinu ruku, a stari mi se zlatar nasmija u brk. Od onoga doba otrcao sam se dakako malko, nit mi je nakraj pameti ljubav – sad je ostala samo žuč, sve to kipi u meni – kipi kao pakleni plamen.“ (Šenoa, 1983: 238) Grgina i Klarinna ljubav prerasta u mržnju te, sasvim logično, oni nikad ne uspijevaju pridobiti Dorinu i Pavlovu ljubav „jer ljubav je dobra, a njihova sredstva postaju zla.“ (Lasić, 1983: 167)

5. Reprezentacija djevojačkog identiteta Nere Keglević

Djevojački lik Nere Keglević, protagonistice Zagorkina romanesknog ciklusa *Grička vještica*, plemićkog je porijekla, odnosno pripadnica je zagrebačke grofovske obitelji. Nakon smrti njezinih roditelja, grofice Olge i grofa Tome, Nera dolazi pod skrb svoje bake grofice Suzane Rattkay. Boreći se protiv praznovjerja, kontesa poseže za svim sredstvima kako bi pomogla obespravljenim ženama, no i sama pada pod optužbe za vješticearenje te gubi svoju slobodu i ugled. Kontesa svoj oslonac pronalazi u mladom grofu Siniši Vojkffyju koji se i romanesknom ciklusa odaziva na ime kapetan Siniša (usp. Levstek, 2008: 113). Njihova ljubav prepuna iskušenja, na kraju ipak prevladava sve prepreke te biva okrunjena brakom.

U ovom ću poglavlju analizirati osobine Nerina lika kao osobine lika samosvjesne žene, njezin odnos prema društvu i obitelji te njezinu afektivnost referirajući se na Krešimira Nemeca, Ivanu Levstek, Gordanu Galić Kakkonen, Natašu Polgar, Dubravku Zima te Stanka Lasića.

5.1 Osobine lika samosvjesne žene

Osobine kojima se odlikuje lik kontese Nere Keglević kao lik samosvjesne žene su neovisnost, svojeglavost, odlučnost, visokoobrazovanost, inteligencija, hrabrost i požrtvovnost. Jedan od najočitijih primjera neovisnosti Nerina lika predstavlja čin razvrgavanja zaruka, odnosno odbijanje braka s likom baruna Ive Skerleca. U vrijeme kad su dogovoreni brakovi bili uobičajena praksa zbog političkih i/ili financijskih razloga, kontesin se lik odbija udati za lik baruna Skerleca jer ne dijele interese i poglede na svijet: „– Tvoje misli zaista ne pristaju mojima. (...) Ako me ti kao moj vjerenik ne možeš shvaćati i braniti, ako se ne možeš za mene zauzeti ni uvidjeti da imam pravo, onda je posve naravno, štoviše, da nas dvoje ne možemo da budemo svoji. Mi, štoviše ne smijemo da budemo muž i žena, jer bi naš brak bio najveća i najgadnija laž. Evo ti vjeridbeni prsten, mi više nismo vjerenici!“ (Jurić Zagorka, 1982a: 181) Svojeglavost Nerina lika uočljiva je u noćnoj epizodi kad ona sama, bez pratnje, odlazi na raskrižje gdje se, prema vjerovanju naroda, okupljaju vještice, kako bi se uvjerila u istinitost tog vjerovanja: „– Zašto polaziš sama na šetnju? Uzmi slugu ako baš mene nećeš.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 66) Zahvaljujući inteligenciji Nerina lika, ona zna da vještice ne postoje te optužuje zagrebačko visoko građanstvo za njihovo varanje naroda radi vlastite financijske dobiti: „– Vještica nema, niti ih je bilo. Samo ih vi stvarate, a vaši džepovi znaju i zašto.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 218) Nerin bijeg iz dvorca kapetana Siniše najbolje predstavlja Nerinu snažnu volju i odlučnost nad kontrolom vlastita života i sudbine bez obzira na brojne opasnosti: „Sva krv uzavrela je u djevojci. Ona je osjećala da bi ovog čovjeka mogla sada na mjestu ustrijeliti. Njegove drzovite riječi i još drzovitiji glas kojim je to izrekao izazvale su sav njezin bijes. – Vidjet ćemo tko će koga prisiliti! Vi mene da ostanem ili ja vas da me pustite otići.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 260) Nerin lik se, izjavivši da ne vjeruje u postojanje vještica, hrabro suprotstavlja praznovjernom visokom društvu te u borbi za svoja uvjerenja ne posustaje čak ni svjestan da bi zbog svojih uvjerenja mogao biti izložen opasnosti da bude zatvoren, mučen i ubijen: „Dvojković je zirnuo u Neru sumnjivim pogledom, gradskom sucu šiknula krv u lice, otac Smole je probljedio, a barun Skerlec je u neprilici stao listati neku knjigu.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 33) Požrtvovnost kontesina lika očituje se u brojnim epizodama romanesknog ciklusa. Ona je svjesna svojih vrijednosti, uvjerenja i ciljeva te je spremna žrtvovati vlastitu udobnost i sigurnost za svoja uvjerenja i spašavanje nevinih žena. Požrtvovnost u ovom kontekstu odražava snagu, hrabrost i odlučnost Nerina lika da ostvari svoje ciljeve, čak i kad se suočava s velikim preprekama i

opasnostima. Te osobine čine lik kontese Nere jednim od najzanimljivijih i najdinamičnijih Zagorkinih ženskih likova.

5.2 Odnos lika Nere Keglević prema društvu i obitelji

Kroz lik kontese Nere Keglević, protagonistice ciklusa romana *Grička vještica*, Zagorka nastoji prikazati složene odnose plemkinje i zagrebačkih građana 18. stoljeća. Nerin lik prikazan je vrlo samouvjereno i emancipirano, a zbog svoje hrabrosti i inteligencije sudjeluje u razgovorima visokog društva o složenim temama, kao što su progoni vještica, te pokazuje svoj stav o postojanju vještica i suprotstavlja se onovremenom praznovjermom građanskom i visokom društvu. „Vještice su reprezentirale sigurno i stabilno mjesto na koje se moglo projicirati svaku fantaziju, štetu, konflikt ili pak nerazriješenu osobnu emociju zahvaljujući kolektivnoj afektivnoj atmosferi straha, a koja je bila politički i ideološki konstruirana i podržana.“ (Polgar, 2021: 11) Zbog svoje prosvječenosti i izuzetne hrabrosti te pomaganja osumnjičenim „vješticama“ i sama biva osumnjičena za vještičarenje: „Optužena kontesa Nera Keglević, premda je nepobitnim svjedočanstvom okrivljena da je vještica, ipak sve jednostavno niječe i time nikakvog pravnog i jasnog odgovora niti za svoju obranu, a još manje protiv tobože nepravednog hapšenja i tamničenja ne donosi.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 219) Uoči Nerina stavljanja na muke radi dobivanja priznanja o njezinim zlodjelima, Nera iskazuje čvrstu odlučnost u iskazivanju svojih uvjerenja: „Moj duh će izdržati, ali tijelo neće. Oni neće ništa od mene čuti, ali tijelo će mi osakatiti. Onda je bolje da me odmah metnu na lomaču – mučile Neru teške misli.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 225)

Nerino izraženo buntovništvo te borba za slobodu ne jenjava te mladu kontesu, usprkos nimalo laganom putu, nitko i ništa ne uspijeva pokoriti i slomiti (usp. Galić Kakkonen, 2011: 83). Nera se bori protiv pogibeljnog praznovjerja, ali i patrijarhalnog društva koje to praznovjerje nameće. Nera, kao kontesa i unuka ugledne grofice Rattkay, barem predstavlja osobu koja posjeduje moć i društveni utjecaj čije ideje i stavove cijeni i podržava nekolicina mladeži višeg društvenog staleža, tzv. „Remetinci“: „Kroz male prozore prosipali se žarki traci sunca i osvijetlili nekoliko mladića koji su veselo pitali u susret Neri.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 212)

Nera naglašava izuzetnu borbu protiv postojećih društvenih normi koje u budućnosti rezultira slobodom (usp. Galić Kakkonen, 2011: 84): „– Istini stavljate okove. Ali pamet ne možete okovati.

Ljudi će jednom ipak uvidjeti da je sve to bila laž i zabluda. I vaša djeca stidjet će se vaše zablude – dobaci im ona.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 219) Također, Nera, kao pripadnica visokog društva, „prema pripadnicima nižih slojeva ponaša se s poštovanjem i tretira ih kao ravnopravne sebi te razgovara s kmetovima na njihovom jeziku i jede njihov skromni obrok ne obazirući se na staleške razlike.“ (Galić Kakkonen, 2011: 85): „Svježe, vesele, vedre i svima razumljive riječi mlade kontese padale su na njihove umorne duše kao kaplje rose na opareno lišće. Zaboravili su i na buru i pljusak što je pljuštio po sitnim prozorima i na vjetar što se opirao o slamnati krov kućice.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 63) Budući da Nerin lik vodi vrlo opasne, ali i važne borbe koje za cilj imaju promjenu ljudskih prava (usp. Galić Kakkonen, 2011: 81), svoj spas od svih optužbi pronalazi na dvoru carice Marije Terezije u razgovoru s caričnim sinom Josipom II. čije povjerenje i simpatije zadobiva svojom inteligencijom i prosvjećenim stavovima: „Naprotiv, mladićeve sivomodre oči upile se u Neru. Lice mu se rumenjelo, a u njegovu se pogledu zrcalilo duboko divljenje. – Konteso, vi zborite kao umni prokušani odvjetnik – kao mladi mudrac!“ (Jurić Zagorka, 1982b: 169)

Nera, kao mlada djevojka 18. stoljeća, ima duboko razvijen odnos sa svojom bakom groficom Suzanom Rattkay. Nera prema baki, osobi koja ju je odgojila nakon smrti roditelja i ima vrlo zaštitničku ulogu u njezinu životu, gaji puno ljubavi i poštovanja. Praznovjerni građani u bijesu također optužuju groficu Rattkay za vještičarenje pod izlikom da „stara coprnica podučava mladu coprnicu“: „– Ha, neka gori stara za mladu! – Hitro, hitro – to bog tako hoće. – Nek' se ispeče stara coprnica.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 246) Prema Nataši Polgar i Ivani Levstek, žena je mogla biti optužena za vještičarenje u slučaju da prizna kako je druge žene učila čarolijama (usp. Polgar, 2021: 7; Levstek, 2008: 114).

5.3 Nera Keglević i njezina ljubavna priča

Čitajući romane iz ciklusa *Grička vještica*, nailazimo na tip čiste ljubavi između mladića i djevojke (usp. Lasić, 1965: 165). To je ljubav između mladog kapetana Trenkovich pandura Siniše Vojkffyja i kontese Nere Keglević. Ta ljubav, proizišla iz mržnje, oblikuje emocionalni svijet kontese Nere te joj daje motivaciju za njezinu borbu protiv praznovjerja: „– Svoj život zalažem da pokažem svijetu strašnu zabludu o vjerovanju u vještice koja je vas, konteso, tako nemilo pogodila.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 374) Time je opravdana i Nerina predodžba o idealnom

muškarcu kao o romantičnom junaku. Nera sama za sebe kaže da je „uvijek sanjala o ljubavi, smjelosti, odvažnosti vratolomnih žrtava.“ (Galić Kakkonen, 2011: 84) To opravdava važnost njezinog unutarnjeg monologa o vlastitu poimanju prave ljubavi: „Ne, ne, ja ne mogu nikog ljubiti, ja neću nikog ljubiti. Moje srce sniva o junacima, a ovo su ljudi koji čekaju časti i imenovanja.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 110) Tako i sama, prije no što sama sebi prizna ljubav koju gaji prema kapetanu Siniši, bila je zaručena za svojeg vršnjaka, rođaka baruna Ivu Skerleca. Nera te zaruke objavljuje nenadano, tvrdoglavo odbijajući plesati s mladim kapetanom: „– Jest bako, ja sam u pravu. Cijele večeri ja nisam ni s kim plesala osim s barunom Skerlecom. Nitko od gospode ne može me prisiliti da plešem s drugim osim sa svojim – vjerenikom!“ (Jurić Zagorka, 1982a: 81) Prema Nerinu mišljenju, barun Ivo zaljubljen je u nju jer „dopadanje se manifestira i provodi u vršnjačkom društvu: na plesovima, prilikom šetnja po promenadi u vršnjačkom društvu dok ih majke prate, na večernjim društvenim posjetima s glazbom – u svim konvencionalnim praksama društvenosti na kojima je djevojka pod nadzorom majke ili druge odrasle figure, no na kojima adolescentsko društvo ipak ima prostora i prilike samostalno se zabaviti.“ (Zima, 2022: 277) No budući da se njihovi pogledi na svijet uvelike razlikuju, a tome pridonosi i činjenica da je barun povjеровao u optužbe protiv kontese, ona razvrgava zaruke.

Premda je mladi kapetan Siniša, bolno svjestan svoje beznadne, nemoguće ljubavi: „Samo sam čovjek, i od tebe me dijeli pakao i raj...“ (Jurić Zagorka, 1982a: 142), kontesi Neri šalje tajanstvena ljubavna pisma ispisana vlastitom krvlju: „Ne, na svijetu nema ništa dragocjenijeg od bijele hartije i rujne krvi iz mojih žila.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 127), u kojima joj izjavljuje svoju veliku ljubav: „Lijepa si, Nero, ali stotinu su puta ljepša čuvstva što si ih probudila u mom srcu.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 141), apostrofirajući kontesu: „Ti si snaga orkana, žar sunca, svježina proljetnog jutra. Ti si tajnovitost tamne noći obasjane dalekim zvijezdama. Ti si iskra s neba što je izgubila zvijezda putujući beskrajnim svemirom.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 157) „Pisma uključuju implicitnu ljubavnu strast fiksiranu okupljanjem značenja u pismima oko izraza poput vruće ljubavi, poljubaca, žudnje, te hipokorističnim obraćanjima ljubljenoj djevojci (zlato moje, jedino moje i slično).“ (Zima, 2022: 279) Iako Siniša zbog svoje ljubavi prema Neri na kocku stavlja svoje kapetansko zvanje, društveni ugled pa i vlastiti život, spašavajući ju preodjeven u đavla i skrivajući ju u svojem dvorcu, Nera, poput brojnih Zagorkinih ženskih likova, pokazuje veliku lukavost, odnosno domišljatost, te planira bijeg iz Sinišina dvorca: „– Vi ste vrlo lukavi i tvrdoglavi, konteso. Pričinjali ste se kao da kanite ostati, a zasnovali ste bijeg.“ (Jurić Zagorka, 1982a: 259) Zahvaljujući toj svojoj osobini,

kontesa posjeduje vlast nad kapetanom (usp. Galić Kakkonen, 2011: 83). No kao i u svakoj ljubavnoj priči, i ovdje nalazimo na zapreku između sreće ljubavnika. Tu zapreku predstavlja tajna u predživotu roditelja, odnosno sumnja da je Siniša ubojica Nerine majke (usp. Lasić, 1965: 166). „Ako prepreke i mogu da unište ljubavnike, one nikad ne mogu da unište ljubav. Jer čak i onda kad su akteri poraženi, kad sve postaje očaj i užas, ljubav trijumfira.“ (Lasić, 1965: 166) Stoga, premda su oboje svjesni da njihova ljubav nema budućnosti, opraštaju se ispred bečke tamnice te Nera običaje Siniši da će svake godine misliti na njega: „– Da mislim na ovaj čas. Pet godina provest ću u tamnici s jednom jedinom mišlju – na tebe. Ali ti mi obećaj da ćeš svake godine na ovaj dan pomisliti na mene. – Hoću, Siniša!“ (Jurić Zagorka, 1982b: 204) Ispostavivši se da je grofica Keglević, Nerina majka, umrla prirodnom smrću, postaje moguća realizacija Nerine i Sinišine bračne sreće. „Katkad ljubavnici nakon brojnih peripetija svladavaju sve prepreke i njihove borbe budu okrunjene sretnim brakom.“ (Lasić, 1965: 166)

6. Zaključak

Već i sami naslovi romana ukazuju na naglašenost motiva djevojaštva: u romanu *Zlatarovo zlato* Augusta Šenoa glavni je lik Dora Krupić, kći jedinica zlatara Krupića koja predstavlja njegovo zlato. U romanu *Kontesa Nera* Marije Jurić Zagorke, kao i u brojnim drugim Zagorkinim djelima, naslovni je lik ujedno i ključna protagonistica romana. Usporednom analizom prikaza djevojaštva dvaju ženskih likova, Dore Krupić, protagonistice Šenoina romana *Zlatarovo zlato*, te Nere Keglević, protagonistice Zagorkina romanesknog ciklusa *Grička vještica*, zaključujem da oba ženska lika posjeduju vlastitu osobnost na koju uvelike utječe njihova pripadnost dvama različitim društvenim klasama. Lik Dore Krupić pripada šesnaestostoljetnom zagrebačkom sitnom građanstvu te zbog svoje staleške pripadnosti pokazuje izuzetnu pasivnost glede utjecaja na društvene konvencije, dok, s druge strane, lik kontese Nere Keglević pripada osamnaestostoljetnom zagrebačkom plemstvu te zbog svojeg visokopozicioniranog utjecaja u zagrebačkom društvu pokazuje visoko izraženu aktivnost želeći ostvariti svoje revolucionarne ciljeve. Unatoč brojnim razlikama, likove Dore i Nere povezuju odanost i vjernost pravoj ljubavi, sukobljavanje s društvenim normama te izuzetna snaga karaktera. Dora Krupić pokazuje unutarnju snagu suočavajući se s brojnim izazovima koje predstavljaju društvene norme i opasnosti koje prijete njezinoj ljubavi, dok se snaga Nere Keglević očituje u njezinom hrabrom nošenju s optužbama za vještičarenje te u njezinoj čvrstoj borbi za naoko nemoguću ljubav.

7. Literatura

A) Predmetna literatura

Jurić Zagorka, Marija. *Grička vještica, sv. 2; Kontesa Nera*. Stvarnost, Zagreb 1982a.

Jurić Zagorka, Marija. *Grička vještica, sv. 3; Malleus maleficarum*. Stvarnost, Zagreb 1982b.

Šenoa, August. *Zlatarovo zlato*, Biblioteka svjetski pisci, Zagreb 1983.

B) Stručna literatura

Buzov, Dragan. „Progonjena nevinost' i femme fragile", *Republika*, LII, br. 5-6, 1996., str. 93-105.

Detoni-Dujmić, Dunja. „MARIJA JURIC ZAGORKA (1873-1957.); Priča koja ne može prestati“, *Ljepša polovica književnosti*. Matica hrvatska, Zagreb, 1998., str. 153-167.

Galić Kakkonen, Gordana. "Buntovništvo kao Zagorkin životni i književni lajmotiv" U: *Kako je bilo... O Zagorki i ženskoj povijesti*, ur. Sandra Prlenda. Centar za ženske studije, Zagreb, 2011., str. 77-91.

Jelčić, Dubravko. *Šenoa*, Zagreb, Globus, 1984.

Lasić, Stanko. *Roman Šenoina doba*, knjiga 341. JAZU, Zagreb, 1965.

Levstek, Ivana. "Povijesni izvori *Gričke vještice*". U: *Neznana junakinja - nova čitanja Zagorke.*, ur. Maša Grdešić. Centar za ženske studije, Zagreb, 2008., str. 111-145.

Nemec, Krešimir. *Povijest hrvatskog romana: Od početaka do kraja 19. stoljeća*. Znanje, Zagreb, 1995.

Nemec, Krešimir. "Slika žene u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća". U: *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*, ur. Stipe Botica. FFPress, Zagreb, 2003., str. 100-108.

Polgar, Nataša. "Drugost ženskog/vještijeg tijela: institucionalne prakse o(d)značivanja", *Sic*, br. 2, 2021., dostupno na: <https://www.sic-journal.org/Article/Index/659#> (pristupljeno 10. srpnja 2024.)

Šicel, Miroslav. *Povijest hrvatske književnosti 1, Od Andrije Kačića Miošića do Augusta Šenoa (1750-1881)*. Naklada Ljevak, Zagreb, 2004.

Zima, Dubravka. *Djevojka u gradu: djevojaštvo u 19. stoljeću*. Naklada Ljevak, Zagreb 2022.